דערצו מוז נאך זיין מציצה: אַרויס־נעמען דעם בלוט, דעם קאַך אין גשמיות, אויך פון ווייטע ערטער און אברים פון גוף.

פון דער צווייטער זייט דאַרף מען אָבער וויסן, אַז בשעת מען פועל׳ט דעם „ומלתם את ערלת לבבכם״ [22], באַקומט מען דורך דעם אַ סך מערער פון דעם וואָס מען קען אַליין אויס־האַרעווען — דורך דער עבודה פון „ומלתם את ערלת לבבכם״ איז מען זוכה צו דעם גילוי מלמעלה פון „ומל ה׳ אלקיך את לבבך״ [23], וואָס וועט נתגלה ווערן בגאולה האמיתית והש־לימה ע״י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחות יו״ד שבט תשי״ג)

מצורע

א. אין הײַנטיקער סדרה ווערן אַרומגערעדט דיני טומאת נדה. דעם טעם פאַרוואָס דם נדה איז מטמא, וועט מען פאַרשטיין לויט דעם וואָס עס שטייט אין גמרא [1], אַז דאָס איז פון די קללות וואָס זײַנען געקומען פאַרן חטא עץ הדעת. איז דערפון פאַרשטאַנדיק, אַז מצד טבע הבריאה איז ניט געווען די מציאות פון דם נדה. און ווײַבאַלד אַז דאָס קומט מצד אַ חטא — און נאָך אַזאַ חטא וואָס איז אַ שורש ומקור צו אַלע חטאים [2] — דעריבער איז דער דם טמא.

טיפער וועט מען עס פאַרשטיין על־פי הידוע אַז דער עונש פון אדם הראשון, וואָס מען האָט אים אַרויס־געטריבן פון גן־עדן, איז דאָס ניט געווען סתם אַן עונש וואָס מען האָט אים באַשטראָפט צוליב דעם חטא עץ הדעת, נאָר דער עונש איז געווען, ווי אַלע עונשים וואָס קומען מלמעלה [3], אַז די עבירה גופא וואָס דער מענטש טוט דריקט זיך שפּעטער אויס אין אַ ציור פון עונש, ד. ה. אַז דער עונש איז ניט קיין אָפּרעכענונג־שטראָף פאַר דעם חטא, נאָר איז אַ דירעקטע תוצאה פון דעם מענטשנס רע, ווי עס שטייט [4] „תיסרך רעתך״. אַזוי אויך בנוגע דעם גירוש פון גן עדן: גן עדן איז כולו טוב, אַן אָרט וואָס איז ניט סובל קיין מציאות פון רע, ובמילא האָט אדם הראשון, נאָכדעם ווי ער האָט באַקומען אין זיך אַ מציאות פון רע, ניט געקענט זיין אין גן עדן.

אַזוי איז עס אויך בנוגע דעם איבערגעדערמאַנטן עונש פון חוה׳ן: דער עונש פון דם נדה איז אַ די־רעקטע תוצאה פון דעם חטא עץ הדעת. די מציאות פון רע, וואָס האָט זיך אין איר געשאַפן דורך דעם חטא, ווערט (טיילוויז) דם נדה, און דעריבער איז דער דם — טמא און ווערט „אַרויסגעטריבן״ פון אַ אידישן גוף.

אַ איד איז דאָך — „גוי קדוש״, כולו טוב, און ניט נאָר מצד דעם נפש האלקית, נאָר אויך מצד זיין נפש הבהמית איז ער ניט שייך צו

22) דברים י, טז.

23) שם ל, ו. וראה תו״א לך ד״ה בעצם היום הזה. תו״ח שם.

1) עירובין ק, ב.

2) ראה שבת קמו, רע״א. זח״א נב, ע״ב. נתבאר באריכות בד״ה ע״כ יאמרו המושלים תרצ״א (בסה״מ קונטרסים ח״א).

3) ראה הדעות בזה והמסקנא — של״ה בהקדמה: בית אחרון.

4) ירמי׳ ב, יט.

איסור (בטבעו איז ער מתאוה נאָר צו דברים המותרים) [5], דעריבער איז ווי נאָר עס ווערט אַ מציאות רע [6], קען דער אידישער גוף דאָס ניט סובל זיין און ער שטופּט עס אַרויס פון זיך [7].

אָבער דאָס גופא וואָס אין דעם אידישן גוף קען זיין אַ מציאות פון רע וואָס ער מוז פון זיך אַרויס־שטופּן, איז אַ באַוויז אַז ער איז שלא כראוי (וואָס דאָס איז געוואָרן דורכן חטא) — דעריבער ווערט עס אַ דם טמא.

ב. אין דעם דין פון נדה אסורה לבעלה איז פאַראַן אַ חקירה צי דער איסור קומט מצד טומאת נדה, אָדער ס'איז אַ באַזונדער איסור, וואָס האָט ניט צו טאָן מיט טומאה. און ס'זיינען דאָ ראיות אַז דאָס איז אַן איסור בפני עצמו און ניט צוליב דער טומאה [8].

איש ואשה, דאָ למטה, מיט אַלע זיי־ערע פּרטים, אויך פּרטי הדינים זיינען אַ דוגמא כביכול און זייער שורש איז (ווי אַלע גשמיות'דיקע זאַכן וואָס יעדערע פון זיי נעמט זיך פון זייער שורש אין רוחניות) דער ענין פון הקדוש־ברוך־הוא און כנסת ישראל [9], וואָס ווערן אָנגערופן איש ואשה.

דורך חטאים ווערן אידן אָפּגעַ־וויטערט — נדה [10]. אויף דעם זאָגט מען: כאָטש עס זיינען פאַראַן ביי דעם ענינים פון טומאה, איז אָבער בנוגע דעם יחוד עם בעלה

— וואָס אין דעם באַשטייט דאָך דער עיקר רצון פון אידן באמת לאמתו לגמרי בכל לב ובכל נפש [11] און צוליב דעם זיינען זיי מקיים תורה ומצוות, בכדי להתייחד עם בעלה הקדוש־ברוך־הוא, צו ווערן פאַראייני־ציקט מיט דעם אויבערשטן —

איז עס ניט קיין ענין פון טומאה ח"ו [12], בלויז אַן ענין פון איסור.

ג. די מעלה בזה: דער חילוק פון איסור און טומאה איז: איסור איז אַזאַ רע וואָס קען ווערן באַגריפן דורך שכל, ד. ה. אַז דער מענטש קען פאַרשטיין, פילן דעם רע פון איסור (ווי לדוגמא מאכלות אסורות [13]) וואָס

---

5) תניא פ"ח.

6) דכל זמן שלא יצא לבית החיצון אינו טמא (משנה רפ"ה דנידה).

7) צע"ק בשו"ע אדה"ז מהד"ת סו"ס ד.

8) ראה אתוון דאורייתא כלל כא. וראה שו"ע אדה"ז חיו"ד סי' קפג (במהדו"ב בהגה"ה תשפט, א). שו"ת הצ"צ חיו"ד סקל"ח סוס"א וסקל"ט, ס"ג.

9) וכל שיר השירים מיוסד ע"ז, כידוע במדרשי רז"ל.

10) ל' נד וריחוק — כפי' התרגום.

11) תניא פמ"א.

12) שאין הטומאה מונעת ח"ו את יחודם עם הקב"ה, וכמ"ש (ויקרא טז, טז) השוכן אתם בתוך טומאתם.

13) ואפילו כשהאיסור אינו מצד המאכל עצמו, כ"א מצד מחשבת האדם או דיבורו — וכמו השוחט לשם הרים (חולין לט, ב) וכיו"ב — פועל הוא להוליד מזג רע באדם האוכלו. וכמו שמצינו באלישע אחר (רות רבה ג, יג) שאכלה אמו, כשהיתה מעוברת, מתקרובת ע"ז, וזה גרם שיצא אחר לתרבות רעה.

ואין לומר שבאחר הי' זה בתור עונש סגוליי ולא מצד הטבע, שהרי עוברה שהריחה — אדרבא מאכילין אותה ופשיטא שאין להענישה. ודוחק גדול לומר שהי' אביזרייהו דע"ז באופן כזה דיהרג ואל יעבור. וגם מהלשון נתנו לה מאותו המין ואכלה משמע דצריכים היו לתת לה. (בירושלמי (חגיגה פ"ב סוף ה"א) איתא דעברה על בית ע"ז והריחה וריח זה גרם לאחר, ואא"כ אפ"ל דלהירושלמי הוא בדרך עונש. אבל בתוד"ה שובו (חגיגה טו, א) נראה דגריס בירושלמי כמו שהוא ברות רבה הנ"ל).

ועפ"י הנ"ל, מובן פס"ד הט"ז והש"ך (יו"ד סוף סי' פא) דמינקת שאכלה דבר אסור לא

זיינען מטמטם (פאַרשטאָפּן) די קאָפּ און האַרץ[14]; און אפילו ווען די תורה האָט דעם מענטש מתיר געווען צו עסן דעם איסור — ווי דער דין[15] ביי אַן „עוברה שהריחה" וואָס מעג עסן אויך באיסור — שאַפט עס אויך אַ מזג רע ביים מענטשן וואָס עסט דעם איסור[16]. מה־שאין־כן טומאה איז אַזאַ סאָרט רע וואָס אים איז ניט שייך צו אָנטאַפּן מיט דעם מענטש־לעכן שכל און געפיל, ס'איז מער ניט וואָס „חוקה חקקתי גזירה גזרתי"[17].

וואָס דערפאַר איז איסור — בכללות — נוגע אויך בזמן הזה און טומאה — בכללות — איז נוגע נאָר בזמן הבית. אַזאַ רע וואָס איז ניכר דאַרף מען זיך פון אים היטן אַלע מאָל, אַנדערש איז אַ ניט־קענטיקער רע, וואָס איז טמא נאָר מצד „גזירה גזרתי", איז ער אַ סתירה נאָר צו דער הויכער מדריגת הקדושה וואָס איז געווען בזמן הבית, אָבער לגבי דער באַ־שרענקטער מדריגה פון קדושה בזמן הזה איז טומאה קיין סתירה ניט[18]. און נאָר כהנים[19], צוליב זייער קדושה יתירה, זיינען זיי אויך היינט מוזהר זיך צו היטן פון טומאה[20], און אויך ניט פון אַלע טומאות.

כאָטש דעם רע פון איסור קען מען אָנטאַפּן גיכער ווי דעם רע פון טומאה, איז אָבער, מצד אחד, דער רע פון טומאה האַרבער ווי פון אי־סור[21], וואָרום דאָס גופא וואָס דער רע פון טומאה איז ניט ניכר ווערט מען אויך דעם ניט אַזוי שנעל תשובה טאָן (דאָרט וואו די תורה האָט עס גע'אסר'ט); און נוסף אַף דעם, איז טומאה, וויבאַלד זי איז העכער פון שכל, איז זי פוגם אין די כוחות מקיפים פון נפש וואָס זיינען העכער פון טעם ודעת[22].

איז בנוגע דעם זאָגט מען, אַז דער רע וואָס שאַפט זיך באַ אידן דורך חטאים, און בכללות — דורכן חטא העגל וואָס איז בדוגמא פון דעם חטא עץ הדעת, איז עס (בשייכות צום יחוד פון כנסת ישראל מיט הקדוש־

תניק את התינוק אף אם אכלה בהיתר משום פקו"נ. ומובן שאין לחלק בזה בין איסור ע"ז החמור ואיסור חזיר וכיו"ב. ואדרבה, אם בע"ז שהתורה אסרתו רק מפני כוונת האדם, גם במקום פקו"נ שהותרה אכילתו מוליד מזג רע — עאכו"כ חזיר וכיו"ב שאיסורו בא מצ"ע וגשמיותו.

14) רמב"ן עה"ת ויקרא יא, יג. חינוך מצוה עג.

15) יומא פב, א. שו"ע אדמוה"ז תריז, ב.

16) אלא שאעפ"כ, במקום שיש פקו"נ מצוה עליו לאכול את המאכל ואף שיגרום לעצמו מזג רע ע"ז — בדוגמת שחותכין אבר בשביל הצלת כל הגוף. אבל בכ"ז, טבע המאכל לא נשתנה, כנ"ל. ובפרט לפי המסקנא אשר (וגם בנוגע להחולה) פקו"נ דוחה האיסור ולא שהוא מתירו. (רמב"ם הל' שבת רפ"ב וש"נ בנ"כ. ומ"ש בצפנת פענח — להגאון מראגאטשאוו — על הרמב"ם שם צ"ע. ואכ"מ. וצע"ק בלשון אדה"ז (אגה"ק סי' כו) שכותב „שאכל לפקו"נ שהתירו רז"ל ונעשה היתר גמור". ואולי מטעם הנ"ל תיבת „גמור" מוקפת ובכמה דפוסים אינה).

17) במד"ר ר"פ חקת. רמב"ם סוף הל' מקוואות.

18) ע"ד שרק אכילת קדשים אסורה בטומאה ולא חולין. וראה כוזרי מ"ג, סמ"ט.

19) עוד נפק"מ גם בזמה"ז — להויתה של מקוה, סכך סוכה וכו'. ואכ"מ.

20) ועוד בזה: ענין הכהונה שייך לתחילת ויסוד העבודה, קבלת עול (שלכן מסמן התנא את זמן החיוב דק"ש (קב"ע): משעה שהכהנים כו'), שלמעלה מטו"ד, ולכן נוגע אפילו רע דטומאה.

21) ראה עד"ז לעיל ע' ויקרא.

22) ראה לקו"ת תבא מג, ג. שם ס"פ אחרי.

ברוך־הוא) נאָר אַן ענין פון איסור און ניט טומאה, ס'איז אַן ענין וואָס רירט אָן נאָר אין כוחות פנימיים ומוגבלים, אָבער אין די כחות מקיפים רירט עס ניט אָן, דאָרט איז „חבוקה ודבוקה בך".

ד. די ראיות וואָס מען ברענגט [22] אויף דעם אַז נדה איז איסור און ניט טומאה זיינען:

(א) דער דין ביי נדה איז, אַז „ספיקא לקולא" [23]). פרעגט תוספות [24]): דער דין ביי טומאה איז דאָך, אַז אין אַ רשות היחיד זיינען אפילו עטלעכע ספיקות צוזאַמען אויך טמא? און פאַרענטפערט, אַז דאָס וואָס די גמרא זאָגט „ספיקא לקולא" איז עס נאָר בנוגע דעם דין פון לאוסרה על בעלה. זעט מען דאָך פון דעם אַז דער איסור פון נדה לבעלה איז ניט מצד טומאה.

(ב) די גמרא [25]) דרש'נט: „וספרה לה — לעצמה", און פון דעם לערנט מען אָפּ [26]) אַז „עד אחד נאמן באיסור־רין" (ביי איסורים איז באַגלויבט אויך איין עד). איז דערפון אַ ראי' אַז ס'איז איסור און ניט טומאה, ווייל אין למדין איסור מטומאה, אפילו ווען ביי טומאה איז אַן עד אחד באַ־גלויבט [27]).

ה. ענינים פון תורה זיינען מדוייק אין אַלע זייערע פרטים; און זיי אַלע, ווי זיי זיינען אין נגלה, זיינען זיי מתאים צו דעם ווי זיי זיינען בפני־מיות. איז דאָך מובן, אַז ניט נאָר די הלכה און די מסקנא פון „איסור ולא טומאה", נאָר אויך די צוויי אויבנ־דערמאָנטע ראיות אויף דעם, זיינען צוגעפּאַסט צו זייערע ענינים בפנימיות.

אַ איד איז דאָך גוי אחד (אפילו ווען זיי זיינען) בארץ, ער געפינט זיך אַלע מאָל „ברשות היחיד", אין דעם רשות פון ה' אחד, פון דעם אויבערשטן, „יחידו של עולם". וואָרום אפילו בשעת החטא איז די נשמה „באמנה אתו יתברך" [27*]). וויבאַלד אַז דער איד געפינט זיך ברשות היחיד, ער איז נאָענט צום אויבערשטן, און דערפאַר רירט דאָרט מערער אָן אפילו אַ קליינער חטא, קען מען דאָך מיינען אַז אפילו אַ ספק רע איז שוין אויך אַן ענין פון טומאה — זאָגט מען אויף דעם, אַז באמת איז דער גאַנצער ענין ה(נדה ו)ריחוק ביי אַ אידן ניט קיין ענין פון טומאה, נאָר אַן ענין פון איסור: ס'איז אַ חסרון וריחוק פון ה' אין זיינע כוחות פנימיים ומוגבלים, אין זיין כח השכל וכו', ווי חז"ל זאָגן [28]): „אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות" — ער פאַרשטייט ניט און פילט ניט אין זיין שכל גדולת הוי' וכו'. און כאָטש אַז אפילו דער רע

23) מן התורה (לדעת התוספות, דבי' עסקינן — כפירוש מלא הרועים (ועוד) מערכת ספיקא דאורייתא סק"י). ואפילו להדיעות (והצ"צ בשו"ת יו"ד סע"א — מכלל. וראה ג"כ בדרמ"צ מצות טומאת המצורע בסופה) דספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה — הא דספק ספיקא לקולא (באיסור, משא"כ בטומאה) מוכיח שגם ספק אחד משנה את הענין וק"ל.

24) תוד"ה דאין, ב"ק יא, א.

25) כתובות עב, א.

26) תוד"ה עד אחד, גיטין ב, ב. וראה צ"צ שער המילואים חידושים ליבמות (יז, ד — כ, ב).

27) בענין אם עד אחד נאמן בטומאה ברה"י — ראה שב שמעתתא שמעתא ו' (בסופה) שמסתפק בזה. (וצ"ע אם הספק דש"ש שייך בנדו"ד — בכלל, ועיין צ"צ שער המילואים שם).

27*) תניא פכ"ד.

28) סוטה ג, א. וראה זח"א קכא, א.

פון איסור איז דעם אידן מונע לפי שעה פון זיין פאראיינציקט מיטן אויבערשטן, איז עס אזוי נאר ביי אן איסור ודאי, אבער א ספק איז ניט קיין מניעה [29]) צום יחוד פון כנסת ישראל עם בעלה — אפילו לפי שעה.

די צווייטע ראי׳:

דער חילוק צווישן עד אחד הנ״ל או שני עדים איז: שני עדים איז זייער עדות־זאגן פארבונדן מיט א בית־דין, אן בית־דין איז זייער עדות־זאגן ניט ווערט. וואס דערפאר איז דער דין, אז כל־זמן זיי האבן דאס ניט געזאגט פאר בית־דין, קענען זיי חרטה האבן און זאגן אנדערש ווי זיי האבן געזאגט פריער [30]). מה־שאין־כן עד אחד איז ניט פארבונדן מיט בית־דין; די נאמנות פון אן עד אחד איז פארבונדן מיט דער „כשרות" פון זיין נפש האלקית, און ער איז באגלויבט, ווייל אלע אידן זיינען בחזקת כשרות [31]).

בשעת עס האנדלט זיך וועגן דער כשרות פון א אשה לבעלה, פון כנסת ישראל להקב״ה, דארף מען ניט גיין צו קיין בית־דין, ניט צו בית דין של מטה און ניט צו בית־דין של מעלה; עס איז גענוג אויף דעם די נאמנות פון נפש האלקית. בשעת דער נפש האלקית גיט א קרעכץ מיט אן אמת אויף זיינע ניט־גוטע מעשים, דארף מען ניט אנקומען צו בית דין, און דער אויבערשטער גיט דעם אידן „כמנהג גוברין יהודאין", „שאר כסות ועונה" כו׳, און דער עיקר, אז ער ווערט מיוחד מיט דעם אויבערשטן — ואתם הדבקים בה׳ — ביז אז עס קומט ארויס בגלוי, די דביקות פון דעם אויבערשטן מיט אידן, „ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד" [32]).

(משיחת יט כסלו תשט״ו)

אחרי

א. אין דעם פסוק — אנהייבס פון דער סדרה „אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה׳ וימותו", איז ניט פארשטאנדיק: וואס גיט דא צו דער ווארט „וימותו", נאכדעם ווי עס שטייט שוין פריער „אחרי מות שני בני אהרן"?

פון די זאכן פאר וועלכע די שני בני אהרן זיינען נענש געווארן רעכנט דער מדרש די פאלגנדע: נכנסו לפני ולפנים [1]), זיי זיינען אריינגעגאנגען אין קדשי קדשים; „מחוסרי בגדים" — זיי האבן ניט געטראגן די אלע נויטיקע בגדי כהונה ביים טאן די עבודה [2]); לא היו להם בנים — זיי האבן קיין קינדער ניט געהאט [2]); לא הי׳ להם נשים — זיי האבן ניט חתונה געהאט [2]). געוויס זיינען די אלע פרטים דערמאנט אין פסוק לכל

29) ראה לעיל פ׳ ויקרא, שבענין כחות המקיפים שלמעלה מטו״ד, יש חומר בספק חטא על ודאי. ומזה מובן, שזה שייך בעיקר בענין טומאה ולא בענין איסור.

30) ירושלמי כתובות פ״ב, ה״ג. תוספתא סנהדרין פ״ו, ו. טוש״ע חו״מ סכ״ט.

31) להעיר מסנה׳ דפ״ג.

32) ראה זח״ג צג, רע״ב.

1) תו״כ ר״פ אחרי. ויק״ר פ״כ, ח. במדב״ר פ״ב, כג. תנחומא אחרי ו.

2) ויק״ר שם ט. תנחומא שם.